

Dr. Gere Ilona

Ifjúsági munkanélküliség: a probléma jellemzése, eddigi intézkedések hatása, további teendők

Az Európai Unió foglalkoztatási irányvonalainak 1. pontja az ifjúsági munkanélküliség elleni hathatós fellépést sürgeti. Arra kötelezi a tagállamokat, hogy tegyenek intenzív erőfeszítést az egyéni szükségletek korai felismerésére építő preventív és foglalkoztathatóság-orientált stratégiák kidolgozására; a határidőt az egyes tagállamok maguk határozzák meg, de ez nem lehet hosszabb – az 1998. évi irányvonalak szerint öt, az 1999. évi irányvonalak szerint négy és a 2000-re tervezett irányvonalak szerint – három évnél, kivéve azokat az országokat, ahol különösen magas a munkanélküliek aránya.

A tagállamoknak konkrétan a következőket kell biztosítani:

„Minden munkanélküli fiatalnak fel kell ajánlani egy új kezdési lehetőséget, mielőtt munkanélkülisége a hat hónapos időtartamot elérné; ez lehet képzés, átképzés, munkahelyi tapasztalatszerzés, állás vagy más, a foglalkoztathatóságukat javító intézkedés. Mindezeknek eredményes munkaerő-piaci integrációjukat kell szolgálni.”

A tanulmány célja: áttekinteni és elemezni a hazai ifjúság munkaerő-piaci helyzetét a kilencvenes években; értékelni a pályakezdő fiatalok elhelyezkedését támogató programot abból a szempontból, hogy az abban megfogalmazott célok és az általa elért eredmények szinkronban vannak-e az EU foglalkoztatási irányelveinek 1. pontjával; további milyen változtatásokra van szükség annak érdekében, hogy az EU elvárásait teljesíteni lehessen.

1. A fiatalok munkaerő-piaci helyzete a kilencvenes években Magyarországon¹

A munkaerő-piaci pozíciókat - különösen tömeges munkanélküliség esetén - az életkor számottevően befolyásolja. A legidősebbek mellett általában a legfiatalabb munkavállalói korosztály elhelyezkedési esélyei a legrosszabbak, s ezen belül a pályakezdőkkel szemben - elsősorban gyakorlati tapasztalatuk hiánya miatt - erős munkáltatói diszkrimináció is tapasztalható. A fejlett országokban a hetvenes évek közepétől, hazánkban a kilencvenes évek elejétől igen komoly morális és társadalmi problémát jelent a pályájukat munkanélküliként kezdő fiatalok magas száma.

Az ifjúsági munkanélküliség nagysága átlagosan kétszerese a teljes népesség mutatószámának. Ha a hagyományos munkanélküliségi rátát vizsgáljuk (munkanélküli fiatalok aránya a gazdaságilag aktív fiatalok összességén belül), akkor az európai értékekhez viszonyítva Magyarország az átlagosnál valamivel kedvezőbb helyzetben van. 1996-ban az ifjúsági munkanélküliség EU-s átlaga 21,3 % volt, 1998-ban 19,1 %. Magyarországon 1996-ban 18,0 %, 1998-ban 13,5 %. Ezzel szemben az aktivitási és foglalkoztatottsági mutatók hazánkban lényegesen alacsonyabbak, bár tendenciájukban közelítenek az európai átlagos értékekhez. (1.sz. táblázat)

Ha követjük az EU-elemzések új típusú indikátorait, melyben a fiatalok munkaerő-piaci helyzetének jellemzésére a fiatal állástalanok számát a 15-24 éves népességhez viszonyítják, akkor még az EU átlagnál is kedvezőbb a hazai helyzet (1998-ban például az EU átlag 9,3 % volt, míg a magyar átlag 5,5 %) (2.sz. táblázat)

A fiatalok munkanélkülivé válásának legfőbb oka – az alacsony munkaerő-keresleten túl – a munkaerő-piaci tájékozatlanságukból fakadó megalapozatlan pályaválasztás; az oktatásból

¹ A fejezet statisztikai háttérét a KSH munkaerő-felmérései valamint az ifjúsági felvételek biztosították.

képzettség nélkül kilépők magas aránya; az iskolarendszerű képzéseknek a gazdaság igényeit nehézkesen követő szakmastruktúrája, valamint az érintettek álláskeresői készségének, motivációjának alacsony szintje. Tovább rontja a fiatalok elhelyezkedési esélyét, ha bármely hátrányos helyzetű csoportba tartoznak.

A fiatal korosztályokba tartozók munkaerő-piaci kínálatát alapvetően két tényező, a demográfiai helyzet – azaz az érintett korosztályokba tartozók létszáma – és a beiskolázási arányszám határozza meg. A kilencvenes években Magyarországon a 15-24 éves korosztály – kisebb ingadozásokkal – másfél milliós nagyságrendű volt. Ezen belül a 20-24 évesek létszáma évről évre emelkedett, míg a 15-19 éveseké folyamatosan csökkent. *Az évtized során átlagosan a fiatalok 30-35 %-a volt foglalkoztatott, 5-8 %-a munkanélküli és 55-60 %-a gazdaságilag inaktív* (ezen belül egyre növekszik a tanulók aránya). A korcsoport aktivitási aránya – kisebb szórással – 40 % körül alakult (a nők esetében az aktivitás átlaga 35 % körüli, míg a férfiak esetében 45 % körüli volt az elmúlt évtizedben). Legnagyobb ingadozást a munkanélküliségi ráta mutat, melynek szélső értékei között 7 % a különbség (1994-ben 19,4 %; 1999-ben 12,4 %) (3-4.sz. táblázat)

Foglalkoztatás

Az ifjúsági korosztály *foglalkoztatása* az 1992. évi 37 %-os értékről 1996-ra 30 %-ra csökkent, majd ezt követően kismértékű emelkedés figyelhető meg. *1999-ben a 15-24 évesek 35,7 %-ának volt munkája*, ezen belül a férfiak 40 és a nők 31 %-ának. A tanulási időszakban lévő 15-19 éveseknek mindössze 10 %-a dolgozott és ez a korosztály foglalkoztatottként is a leggyengébb pozícióval rendelkezik. *A dolgozó fiatalok döntő többségének alkalmazotti munkaviszonya van, és az életkor előrehaladtával egyre stabilabb munkahellyel rendelkeznek* A nagyobb szervezetek általában kis számban alkalmaznak 15-19 éveseket, az ilyen korú foglalkoztatottak háromnegyed része szövetkezet, társas vállalkozás vagy egyéni vállalkozó alkalmazottja. Az életkor előrehaladtával megindul az átrendeződés a stabilabb, nagyobb szervezetek irányába, és ugyanez figyelhető meg az idő múlásával is, aminek a munkavállalói jogok érvényesülése és a munkahely biztonsága terén van nagy jelentősége. Az alkalmazásban álló *fiatalok túlnyomó többségének (88%) 1998-ban határozatlan idejű munkaszerződése volt. Az utóbbi években felgyorsult a 15-24 évesek munkahelyváltása.* 1996-ban 65 %-uk dolgozott az első munkahelyen, míg 1998-ban csak 51 %-uk.

Munkanélküliség

A teljes népességen belül *a 15-19 évesek munkanélküliségi mutatói a legkedvezőtlenebbek, évről évre háromszorosa a teljes munkanélküliségi rátának.* A legfiatalabbak elhelyezkedési esélyei részben a szakmai gyakorlat hiánya miatt rosszak, de a munkanélküliek között sokan vannak olyanok, akik formális iskolai végzettséggel sem rendelkeznek, s így legfeljebb az amúgy is túlkínálat jellemezte segédmunkák elvégzésére lennének alkalmasak. A kilencvenes években a teljes fiatal korosztály (15-24 évesek) munkanélküliségi rátája is folyamatosan igen magas volt, közel kétszerese a teljes népesség mutatójának.

Azokban az országokban, ahol a munkaerő állományon belül a cserélődés gyors, a munkanélküliség átlagos ideje rövid, ott a munkanélküliség viszonylag magas szintje mellett sem olyan súlyosak annak társadalmi és gazdasági következményei, mint egy olyan országban, ahol a népesség viszonylag kis hányada munkanélküli, de aki az, az tartósan. Magyarországon a kilencvenes években átlagosan *a tartós munkanélküliek 20-22 %-a tartozott a 15-24 éves kor-*

csoportha és 1998 végén az összes fiatal munkanélküli 41 %-a egy év óta keresett aktívan munkát.

Gazdasági inaktivitás

A fiatalok esetében a gazdasági inaktivitás aránya önmagában nem orientál, hiszen ebben az életkorban a tanulás, a gyermekszülés és -nevelés a munkaerő-piacról történő pozitív távolmaradást jelez. A KSH ifjúsági felvételei a munkaerő-felméréstől eltérően dolgozták fel a fiatalok főtevékenység szerinti megoszlását, s ez lehetőséget ad arra, hogy az inaktívak között külön vizsgáljuk a tanulók, illetve az egyéb inaktívak létszámának alakulását.² Ennek alapján megállapítható, hogy *1996-1998 között a 15-24 évesek 45-50 %-a tanult és 12-15 %-a volt egyéb inaktív.* A nők körében (elsősorban a gyese, gyed miatt) kétszeres-háromszorosa ez az érték, mint a férfiaknál. (1998. IV.n. évében a férfiak 9,3 %-a, míg a nők 16,6 %-a volt egyéb ok miatt inaktív). Ha ezekből az értékekből levonjuk a gyesen lévők számát (74.000 fő), akkor *1999. január elsején több mint 120 ezer fiatal esetében ismeretlen az ok, amiért távol maradtak a munkaerő-piacról.* (5. sz. táblázat)

2. A képzettség, a tudás és az ifjúsági munkanélküliség összefüggései

A tudásalapú gazdaságban megnövekszik az igény a magasabban képzett munkaerő iránt. Különösen fontos, hogy a munkaerő-piacra kilépő fiatalok tudása és felkészültsége adekvát legyen a munkaerő-piac új kihívásaira. Az oktatás- és munkaerő-politikáknak figyelembe kell venniük az innováció gyorsaságát, a folyamatos tudásfejlesztés, az „életlen át tartó tanulás” kényszereit.

A 80-as évek közepétől kezdődően *az iskolai végzettség egyre inkább meghatározza az egyének munkaerő-piaci helyzetét.* A képzettség és a munkaerő-piaci esélyek közötti összefüggés egyértelműen kimutatható: minél magasabb szintű alapképzettsége van valakinek, annál nagyobb az esélye a munkavállalásra, illetve kvalifikáltabb munka megszerzésére. A képzettségre fiatal nem csak munkát talál könnyebben, hanem munkája elvesztése esetén mobilabb: könnyebben választ akár új szakmát, akár új lakóhelyet. Mára *igen fontos lett a képzés minősége, tartalma.*

Magyarországon a fiatalok – a meghosszabbított tankötelezettség és a felsőoktatás keretszámainak radikális növelése ellenére – korán lépnek be a munkaerő-piacra. A rövidebb tanulási időszak azonban *meghatározza a fiatal munkaerejének minőségét is;* vagyis az új munkaerőnek lényegesen alacsonyabb az iskolai végzettsége, mint amit a korszerű munkahelyek elvárnak. A munkaerő-piaci képzések, a felnőttképzések ugyan elvileg lehetőséget biztosítanak a hiányzó tudás pótlására, az alacsony végzettségűek felzárkózása azonban szinte lehetetlen. Ennek az az oka, hogy a Nyugat-Európából átvett *modern munkaerő-piaci eszközrendszer* az ott általános *középfokú végzettségre épít,* melyet a felzárkóztató kísérletek nem tudnak kompenzálni. Nyugat-Európában a fiatalok többsége elvégzi a középiskolát (több országban ez kötelező is), ugyanakkor Magyarországon ez mindössze 75 %-os (a munkanélküliek között ennél jóval alacsonyabb). Némi támpontot adhat erre vonatkozóan a *6. sz. táblázat.* Az adatokból látható, hogy a regisztrált pályakezdők 25 %-a igen alacsony végzettségű, bár ez 10 %-kal alacsonyabb érték a teljes munkanélküli állományhoz viszonyítva. Csökkenő arányokat mutatnak a pályakezdő munkanélkülieken belül a szakképzettséggel rendelkezők és ez azért is kedvező tendencia, mivel az elmúlt években valamelyest nőtt a fiatalok szakképzettségi ará-

² Az ifjúsági felvételben megjelenő adatok kismértékben eltérnek a munkaerő-felmérés adataitól, mivel azokat a fiatalokat, akik nappali tagozatos tanulmányaik mellett dolgoznak (vagy dolgozni akarnak) az ifjúsági felvétel tanulónak, míg a munkaerő-felmérés foglalkoztatottnak tekint.

nya. A 15-24 éves korosztály 55 %-a azonban még mindig szakképzetlenül lép ki az oktatási rendszerből. (KSH,1998,1999) A foglalkoztatásban lévő fiatalok 78 %-ának volt szakképzettsége, míg a munkanélküliek közül csak 66 %-nak. Legrosszabb szakképzettségi aránnyal az egyéb inaktívok (nem tanulók) rendelkeznek (44 %).

A tanult szakma hasznosulása – egy gyorsan változó gazdaságban talán szükségszerűen – *meglehetősen alacsony szintű*. Az ifjúsági felvétel szerint 1998-ban a férfiak 46 és a nők 63 %-a dolgozott a tanult szakmájának megfelelő munkakörben. A szakemberek szerint ezek az arányok a jövőben sem javulnak, mert a munkaerő-piacra történő késleltetett belépés érdekében a 90-es évek közepétől végrehajtott radikális felsőoktatási férőhely növeléseket nem előzte meg a közeljövő munkaerőigényének reális számbavétele. (Lakatos, 2000)

3. Pályakezdők a munkaerő-piacon

A fiatalokon belül különösen nehéz helyzetben vannak azok, akik első ízben kívánnak belépni a munkaerő-piacra. Gyakorlati ismeretek hiányában a pályakezdők iránt alig van munkáltatói kereslet. A munkaerő-piaci prognózis ugyan a legutolsó években – a támogatott foglalkoztatási lehetőségek bővülése miatt – kismértékű kereslet-növekedést jelez, de a pályakezdők munkanélkülisége messze túlszárnnyal minden korosztályt.

1996. július elsejéig a Foglalkoztatási törvény definíciója szerint *az minősült pályakezdőnek, aki jogosult volt a pályakezdők munkanélküli segélyére*. S mivel e körbe nem tartoztak bele a középiskolánál alacsonyabb végzettséggel rendelkezők, nem is igen jelentek meg a regisztrációban és a munkanélküliség kezelésére kidolgozott foglalkoztatáspolitikai eszközzrendszer lehetőségeiből is többnyire kimaradtak.

1996. július elsejétől kiszélesítették a pályakezdő fogalmát, s így pályakezdő munkanélkülinek minősül az, aki 25. életévét - felsőfokú végzettséggel rendelkező esetén 30. életévét - még nem töltötte be; rendelkezik a munkaviszony létesítéséhez szükséges feltételekkel; nem részesült munkanélküli járadékban; munkanélküliként regisztráltatta magát és számára a munkaügyi központ nem tud megfelelő munkahelyet felajánlani.³

Ezzel az intézkedéssel *a fiatalok legproblémásabb csoportja (alacsony iskolai végzettségűek) is bekerült a támogathatók körébe*.⁴

A munkaügyi kirendeltségeken megjelenő – regisztrációba vont – *pályakezdők létszáma 1996-ig rohamosan növekedett* és több alkalommal a 70.000-es nagyságrendet is meghaladta. *A pályakezdők munkanélküli segélyének megszüntetése (1996. június) óta a létszám folyamatosan csökkent* és 1999-ben (a megfelelő hónapokkal összehasonlítva) az eddigi legalacsonyabb értékeket mutatta. (7. sz. táblázat)

A nagyarányú csökkenés okai:

- ⇒ a munkanélküliek számának általános csökkenése
- ⇒ a beiskolázási keretszámok növekedése
- ⇒ a passzív ellátásban való érdekelttség megszűnése
- ⇒ az aktív programokban résztvevő pályakezdők számának növekedése

³ 68/1996 (V.15.) Kormányrendelet 1. §.

⁴ A KSH Munkaerő-felmérésében még tágabbak a definíciós határok. Eszerint pályakezdő munkanélküli az, aki tanulmányait nemrég fejezte be és korábban még soha nem dolgozott.

A regisztrált pályakezdő állomány gyorsan cserélődik, mivel a regisztrációba kerülés döntő oka – térségenként változó mértékben, országosan mintegy 60-70 %-ban - a valamilyen ok miatt nem realizálódott továbbtanulás (csak mintegy 30-40 %-uk rövidtávú terveiben szerepel az azonnali munkavállalás). (SZCSM, 2000)

Nehezen kezelhető probléma a fiatalok körében a tartós munkanélküliség. 1999-ben 30.000 olyan 15-24 éves fiatal (20.000 férfi, 10.000 nő) volt a regiszterben, aki már több mint 1 éve keresett munkát.

4. A foglalkoztatáspolitikai eszközrendszer az ifjúsági munkanélküliség kezelésére

A fejlett európai országokban az igen magas ifjúsági munkanélküliség csökkentésére már a hetvenes évek közepétől speciális programokat működtettek. A probléma kezelése általános társadalmi feladat volt, minden érintett kormányzati szereplő és szervezet számára pontosan meghatározott – és a teljes programmal összehangolt – feladatot kellett végrehajtania. A program főbb elemei a következők voltak:

- ⇒ tankötelezettség meghosszabbítása
- ⇒ beavatkozás a szakképzés rendszerébe
- ⇒ a fiatalok foglalkoztatásának támogatása
- ⇒ állami foglalkoztatási programok
- ⇒ foglalkoztatási garancia
- ⇒ különleges programok a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok számára

Azokban az országokban, ahol ezeket a programokat következetesen végrehajtották, igen jelentősen (több helyen a felére) sikerült csökkenteni a rátákat, de még mindig aggasztónak tekintik a fejlett világban az ifjúság munkanélküliségét. Ezért a modern foglalkoztatáspolitikai új programokat dolgozott ki. Ilyen például az Egyesült Királyságban a *New Deal for Young People* (Új kezdet fiatalok számára); Hollandiában a garantált állás (WIW) biztosítása, de új „reform-csomagokat” indítottak Írországban, Portugáliában, Spanyolországban és Olaszországban is az ifjúsági munkanélküliség további csökkentése érdekében.

A fiatalok munkanélküliségét leghatékonyabban a megelőzéssel lehet kezelni. A prevenció mindenekelőtt az oktatáspolitikai felelőssége, de a munkaügy érdeke is. A munkaügyi szervezetben lassan épült ki a munkanélküliség megelőzését célzó prevenciós tevékenység, de mára több megyéről elmondható, hogy felismerték az információhiány munkanélküliség-növelő hatását, ezért nagy hangsúlyt fektetnek az iskolákkal és a civil szervezetekkel való kapcsolatra és ezek révén az információk helybe vitelére.

A prevenció elmulasztása vagy sikertelensége esetén hazánkban többelemű – az évek során többször módosított – eszközrendszer áll a fiatal munkanélküliek rendelkezésére. Ezen belül fokozott védelemben részesülnek a pályakezdők,⁵ akik 1996. július elsejéig munkanélküli segélyben is részesülhettek. A jogosultság megállapítását azonban ritkán előzte meg az aktív eszközök mérlegelése, s a segély dominanciája nem szolgálta (sőt gyakran akadályozta) a kiút lehetőségét a fiatalok számára.

⁵ A munkaügyi statisztikák sokkal szélesebb körű, részletesebb információkat közölnek a pályakezdőkről, mint a fiatal munkanélküliek teljes köréről (15-24 évesek). A korcsoportos megoszlások (17 év alattiak; 17-20 évesek; 21-25 évesek) pedig nem követik a nemzetközi sztenderdeket (15-19 évesek; 20-24 évesek)

4.1. Pályakezdők munkanélküli segélye

Már a bevezetés pillanatától komoly szakmai kritikák érték ezt a – biztosítási előzményt nélkülöző – ellátási formát, melynek során mindenekelőtt a *fiatalok passzivitásra készítését*, s ennek morális következményeit, valamint a *segély ifjúsági munkanélküliséget növelő hatását* kifogásolták. Hogy ez nem volt alaptalan, azt a munkanélküli statisztikák alakulása és a segélyt igénybevevők tartósan magas száma bizonyította.

1990. szeptemberében 3.708 munkanélküli pályakezdőt regisztráltak a munkaügyi statisztikák, mely a segély bevezetését követően -1991. szeptemberére - 31.606 főre nőtt. Miközben ezidő alatt a regisztrált munkanélküliek száma négyszeresére növekedett, addig a pályakezdőké - demográfiai indoklás nélkül - kilencszeresére. (7. sz. táblázat)

Komoly jelzésértéke van annak az összefüggésnek is, hogy a *regisztrációban megjelenő pályakezdők évről-évre nagyobb aránya részesedett segélyben*. Így például 1994. februárban a pályakezdők 60 %-a kapott segélyt, míg 1996. februárban már 72 %-a.

1992-95 között több mint kétszeresére (18 ezerről 40 ezerre) nőtt azon pályakezdők száma, akik a segélyre való jogosultság teljes idejét kihasználták. A pályakezdők segélyen töltött átlagos ideje 1995-ig nem haladta meg a 70 napot, míg 1995-ben 90, majd 1996-ban 162 napra növekedett.

A *jogosultság kimerítése után a pályakezdők 80 %-a visszajelzés nélkül eltűnt a munkaerőpiaci szervezet látóköréből*. Ez jóval magasabb érték, mint a nem pályakezdők esetében (a különbség hatszoros).

Az "eltűnt" pályakezdők további sorsáról az OMK évről-évre megismételt követéses vizsgálata igyekezett információkat szerezni. A vizsgálatok eredményei azt mutatták, hogy a *jogosultság kimerítése után a rendszerből kivált pályakezdőknek mindössze 30-35 %-a tudott elhelyezkedni*. Ez tehát azt is jelenti, hogy a fiatalok többsége nem egy biztos lehetőség birtokában lépett ki a rendszerből, hanem azért, mert nem remélt (vagy nem kapott) más segítséget a munkaügyi szervezettől, csak a segélyt "fogadták el". Ha figyelembe vesszük, hogy a segélyben részesülő pályakezdő munkanélküliek közül évek óta mindössze 4 % tudott havonta elhelyezkedni, érthető volt ez a magatartás.⁶

A *pályakezdők munkanélküli segélye mindig fix összegű volt*, ami kezdetben a mindenkori minimálbér 75 %-ának felelt meg. Ez hosszú időn keresztül alatta maradt a munkanélküli járadék minimumának. De miután ez utóbbi nem emelkedett, a minimálbér viszont folyamatosan nőtt, egy idő után a *járulékot sohasem fizető pályakezdők munkanélküli segélye jelentősen magasabb lett, mint a biztosítottak ellátmányának garantált alsó határa*. Ezt az anomáliát az 1995. évi VII. törvény 11. §-a megszüntette, amikor kimondta, hogy 1995. július 1-től a pályakezdők munkanélküli segélyének havi összege megegyezik a jövedelempótló támogatás összegével, vagyis az öregségi nyugdíj mindenkori legkisebb összegének 80 %-ával.

A pályakezdők munkanélküli segélyét a Szolidaritási Alapból finanszírozták. Erre a célra 1993-ban 2,2; 1994-ben 3,2; 1995-ben 3,7; míg 1996-ban 2,7 Milliárd forintot fizettek ki.

⁶ Ez az adat nem tartalmazza a támogatott foglalkoztatottak adatait.

A *segély* megszüntetése óta csak azok a fiatal munkanélküliek részesülhetnek passzív ellátásban, akik munkanélkülivé válásuk időpontjáig minimum fél év munkaviszonnyal rendelkeznek.

4.2. *Aktív munkaerő-piaci eszközök*

A Foglalkoztatási Törvény, a vállalkozóvá válás támogatásán kívül, minden aktív foglalkoztatáspolitikai eszköz - sokszor kedvezőbb feltételekkel történő - igénybevételét biztosítja a pályakezdő fiatalok számára is.

1994-ben az aktív eszközökkel érintett munkanélküliek 15 %-a (40 ezer fő) volt pályakezdő.⁷ 1997-re – az 1995-ös és 1996-os évben bekövetkezett visszaesés után - a pályakezdők aránya – mindenekelőtt az új eszközök bevezetése miatt - 22 %-ra (50 ezer főre) növekedett. 1998-ban közel 60.000, 1999-ben 55.500 pályakezdő vette igénybe valamely aktív eszköz segítségét munkaerő-piaci helyzete javítása érdekében.

Az aktív programokban résztvevők aránya a munkanélküliek között évről-évre 18-20 %, míg a regisztrált pályakezdők közül kétszeres (34-40 %-os) a részvétel.

Munkaerő-piaci képzések

Az igénybevehető eszközök közül a pályakezdők esetében minden évben a *munkaerő-piaci képzés* dominált, bár arányában évről-évre folyamatos csökkenés figyelhető meg. Míg 1994-ben az aktív támogatással érintett pályakezdők 73 %-a képzésben vett részt, addig 1996-ra (az új és régi képzési lehetőséget is számbavéve) 50 %-a, 1999-ben pedig 45 %-a. A csökkenés ellenére – mely mindenekelőtt a támogatott foglalkoztatás dominanciájának növekedése miatt következett be - továbbra is ez az eszköz a *meghatározó a pályakezdők számára.*

A képzésben résztvevő munkanélküliek között jelentős és egyre növekvő arányt képviselnek a fiatalok. (30 %-ot meghaladó nagyságrendet). 1996-ban 16.812 fő vett részt munkaerő-piaci képzésben, míg 1999-ben 25.267 fő. A növekedés 50 %-os.

A fiatalok az átlagosnál nagyobb arányban (80 %-ban) részesítik előnyben az államilag elismert szakképzettséget nyújtó képzéseket, és körükben évről-évre mérséklődik az OKJ-ban nem szereplő szakmai képzésben résztvevők aránya.

A pályakezdők a munkanélküliek átlagánál valamivel nagyobb arányban választanak saját elképzeléseiknek, igényeiknek megfelelő képzést, de körükben is az ajánlott képzési programoknak van meghatározó szerepe. A követéses vizsgálatok szerint az elfogadott képzésből kikerülők közül többen jutottak álláshoz (52 %), mint az ajánlott tanfolyamokon végzettek közül (46,3 %), a képzés költségei pedig lényegesen alacsonyabbak. (OM, 2000)

A Foglalkoztatási törvény kötelezővé teszi a munkaügyi központ által felajánlott vagy elfogadott képzések támogatását azon 18. életévét be nem töltött fiatal munkanélküli esetében, aki az általános iskolát 3 évnél nem régebben fejezte be vagy hagyta abba, dolgozók iskolájába nem jár, illetve, aki egy évnél rövidebb ideje hagyta abba középiskolai tanulmányait. Mivel 1996-tól az alacsonyabb iskolai végzettségű fiatalok is pályakezdőként lettek regisztráltak.

⁷ Az OMK csak 1994. január 1-től különítette el az aktív eszközökkel érintett munkanélkülieken belül a pályakezdők adatait.

rálva, így ezt követően értelemszerűen megnőtt (1996-97 között 28 %-kal) a 18 éven aluliak képzésbe kerülési aránya is.

1995-ig a képzésben résztvevő pályakezdők *keresetpótló juttatás*ban részesültek, mely munkanélküli segélyük 110 %-a, tanköteles korú munkanélküliek esetén pedig a mindenkori minimális bér 15 %-a volt. Az 1995. évi LII. tv. 4. §-a megvonta ezt a juttatást, de 1996. július elsejétől az új státuszú pályakezdők a képzés idejére már ismét részesülhetnek keresetpótló támogatásban. A támogatás összege a munkanélküli járadék alsó határának 20-40 százaléka között állapítható meg.

A vizsgálatok tanúsága szerint a képzések hosszabb távon pozitív hatást mutatnak a munkavállalásban, azaz az átképzésben résztvevőknél tartósabb az elhelyezkedés. 1997-ben például a követéses vizsgálat tanúsága szerint a képzésben részt vett fiatalok 60 %-a; a részt nem vettek 70 %-a tudott rövid idő alatt elhelyezkedni, de tartósan állásban maradni a képzésben résztvettek 50, míg a részt nem vettek 44 %-a tudott. (OMMK, 1999)

Bértámogatás

1998-ban az aktív eszközökkel érintett munkanélküliek 16 %-át foglalkoztatták bértámogatással, ezzel szemben az érintett pályakezdőknek csak 10 %-át (sőt 1999-ben csak 7 %-át) Ez megerősíti azt a tényt, hogy *a munkáltatók még támogatással sem szívesen foglalkoztatnak gyakorlatlan pályakezdőt*. Eppen ezért a fiatalok is igyekeznek – az eszközökön belül – inkább a gyakorlatot is biztosító támogatási formákba bekerülni, 1994-ben 6.585, 1999-ben 3.850 pályakezdőt foglalkoztattak általános bértámogatással a munkáltatók. (8. sz. táblázat)

1996. július elsejétől – kifejezetten a pályakezdők elhelyezésének segítésére – új bértámogatási formákat is működtet a munkaügyi kormányzat.

Munkatapasztalat-szerzés támogatása olyan szakképzetlen vagy meghatározott szakképzettséggel rendelkező⁸ pályakezdő munkanélküli 360 napos - legalább napi négy órás munkaidőben történő - foglalkoztatása esetén adható, aki minimum 90 napja eredménytelenül szerepel a munkaügyi szervezet nyilvántartásában. A foglalkoztatást olyan munkakörben kell biztosítani, ahol a pályakezdő megfelelő munkatapasztalatot szerezhet. 1998-ban 20.076 pályakezdőt foglalkoztattak ebben a formában, 1999-ben 18.912 főt. Ez az aktív eszközökkel érintett pályakezdők 34 %-a (8.sz. táblázat)

Foglalkoztatási támogatásban azok a munkaadók részesülhetnek, akik a náluk legalább egy évig szakmai gyakorlaton lévő pályakezdőt legalább napi hat órás időtartamban továbbfoglalkoztatják. A támogatás 270 napig adható, mértéke az adott munkaadóra érvényes legkisebb kötelező havi munkabér fele. A munkaadónak, a támogatás megszűnését követően, kilencven napig továbbfoglalkoztatási kötelezettsége van.

A foglalkoztatási támogatás kedvezőtlen dotációs lehetőségei miatt nem von be annyi embert, mint a megelőző évben (1998-ban 3.254 fő, 1999-ben 2.161 fő). A csökkenés kismértékű, 10 %-os, de az összes létszám nagyságrendje sem jelentős.

⁸ A munkaügyi központ - a munkaügyi tanács és a kamarák véleményének figyelembevételével - határozza meg azoknak a szakképesítéseknek a körét, amelyekkel rendelkező pályakezdő munkanélküliek jogosultak munkatapasztalat szerzésre.

Azoknak a fiataloknak, akiknek a támogatott foglalkoztatás semmilyen formában nem biztosítja munkaerő-piaci esélyeik javulását - a munkaügyi tanács és a kamarák véleményének kikérésével kialakított szakmákra vonatkozóan - a munkaügyi központ Foglalkoztatást elősegítő képzési támogatást biztosít. (1998-ban 13.320 főt, 1999-ben 12.792 főt érintett)

A közhasznú foglalkoztatás jelentősége, szerepe erőteljesen megnövekedett az elmúlt években.⁹ A pályakezdők körében fordított trendről lehet beszámolni. Míg 1994-ben az eszközökben résztvevő fiatalok közel 10 %-a közhasznú foglalkoztatott volt, addig 1999-re ez az arány 6,3 %-ra csökkent (bár az érintett létszám stabilan 3,5-4 ezer között mozog).

1996-ban közhasznú foglalkoztatásban lévők 22 %-a rendelkezett felsőfokú végzettséggel, míg a pályakezdők 36 %-a. Remélni lehet ezért, hogy a közhasznú munkák struktúrájában 1997-ben bekövetkezett szerény pozitív elmozdulás (1,2 %-kal többen végeztek egészségügyi, 1,8 %-kal többen művelődési, közoktatási és 3,2 %-kal többen egyéb, pl. közbiztonsági, környezetvédelmi tevékenységet) nagyobb mértékben érintette a pályakezdőket, mint más munkanélküli csoportokat.

Alacsony iskolai végzettségű fiatalok számára a közmunkaprogramokba való bekapcsolódás is jelenthet átmeneti foglalkoztatási lehetőséget. 1998-ban a programba belépők 35,8 %-a volt 30 évesnél fiatalabb.

A munkába járás költségeinek megtérítését kérhetik azok a munkáltatók, akik tartósan (pályakezdők esetében három hónapja) munka nélkül lévő személyeket alkalmaznak, illetve azok a munkavállalók, akik ilyen státuszból helyezkednek el. Előnye, hogy a bértámogatással együtt is igénybe vehető. 1994-1996 között az utazási költségtérítésben részesülők 11-15 %-át pályakezdők képezték. 1997-től – a pályakezdők támogatott foglalkoztatásának növekedésével párhuzamosan – valamelyest növekedett az igénybevétel, de még 1999-ben is csak 1800 főt érintett.

Az új támogatási formák belépésével 1997-ben érzékelhetően javult a pályakezdők foglalkoztatása. 1996-ban az aktív eszközökkel érintett pályakezdők 17,5 %-ának biztosítottak az új eszközök munkalehetőséget, míg 1997-ben ez az arány 31 %-ra növekedett. Külön örömdetes, hogy legtöbb fiatal a válságrégiókban (Szabolcs-Szatmár-Bereg; Borsod-Abaúj-Zemplén, illetve Békés megyében) jutott ílymódon foglalkoztatáshoz.

Az aktív eszközök forrását meghatározóan a Munkaerő-piaci Alap decentralizált Foglalkoztatási Alaprésze biztosítja. A megyei keretek meghatározásánál a szempontok között minden évben kiemelt helyen szerepelt a fiatal munkanélküliek száma, aránya. Ez azért is lényeges, mivel az aktív eszközök működtetésére felhasználható FA kifizetések az 1992. évi nagy felfutás, majd az 1993-94. évi 20-30 %-os emelkedés után 1995. évben jelentősen visszaestek, ugyanakkor a különböző központi programok - melynek egyik nevesített célcsoportja volt a pályakezdőké - lehetőséget teremtettek a megyék számára kiegészítő pénzforrások megszerzésére.

5.3. Központi programok

A Szociális és Családügyi (korábban Munkaügyi) Minisztérium a munkaerő-piacon hátrányos helyzetben lévő rétegek - köztük a pályakezdők - foglalkoztatásának elősegítésére a decentra-

⁹ elsősorban a jövedelempótló támogatás folyósításához szükséges minimum fél éves munkaviszony biztosítása miatt

lizált kereteken kívül több központi programot is finanszírozott. Ezek közül az elmúlt évizedben az "Adj esélyt!" és a "Pályakezdők elhelyezkedését segítő program (PEP)" volt a legnagyobb.

5.3.1. "Adj esélyt !" program

1993-tól a fiataloknak szóló szolgáltatások nagy részét az "Adj esélyt" cselekvési program integrálta. A munkaügyi szervezetek változatos eszközökkel, a fiatalok számára vonzó tájékoztatói, munkaerő-piacra felkészítő formákkal, állásbörzékkel, a munkaadók és munkavállalók körében találkozó szervezésével próbálták segíteni a pályakezdők elhelyezkedését. A program célkitűzései között voltak nagyon sikeresek és olyanok is, amelyekről a megvalósítás során kiderült, hogy az elképzelt formában nem működtethetők. A legnagyobb akadály mindig a létező és főleg a bejelentett állások kis száma volt.

A program megvalósult elemei:

- ⇒ A fiatalok tájékoztatása érdekében igen sok szóróanyag, tájékoztató füzet, videóanyag készült, amelyek feltehetően a program időpontjában jól működtek. Hogy ez a kezdeményezés kampányjellegű maradt, azt jól bizonyítja, hogy 1996-ban a PEP indulásakor a programértékelések éppen a diákok teljes munkaerő-piaci tájékoztatatlanságával szembeütköztek. (Gere, 1996)
- ⇒ A program keretében sikeres állásbörzét szerveztek. Azóta ez a forma igen széles körben elterjedt, jó lehetőségnek bizonyult a fiatalok és a munkáltatók egymásratalálásának segítésére.
- ⇒ Az álláshelyek közvetítése mellett nagy hangsúlyt kapott a munkajogi tanácsadás, a pszichológiai szakszolgálat, az álláskereső technikák, az aktív támogatási eszközök lehetőségeinek ismertetése és a képzési tanácsadás.
- ⇒ Néhány speciális foglalkoztatási-képzési forma kísérlete is e a program keretében történt meg. Így pl. a pályaeorientáló képzés, mely különösen az alacsony iskolázottságú, szakképzetlen, ezen belül a halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok számára nyújt segítséget a képzési motiváció kialakításában, a munkára nevelésben stb. A "gyakorló-vállalat", mely mögött egy patrónus-vállalat áll, lehetőséget teremt arra, hogy a tanulók itt sajátítsák el egy vállalat működésével kapcsolatos ismereteket. (Baranya- Vas- Zala megyei kísérletek)
- ⇒ A program tartalmazta a gyakornoki rendszer bevezetését. 1994 novemberében - az anyagi erőforrások szűkössége miatt - csak öt megyében és kísérleti jelleggel indult a felsőfokú végzettségű pályakezdők gyakornoki foglalkoztatása. A kísérlet keretében a munkaügyi tanácsok bizonyos szakmákban a bér 100 %-át - havonta maximum 25 ezer Ft-ot - biztosítottak azon munkáltatóknak, akik ily módon pályakezdőt alkalmaztak. A kísérlet keretében elsősorban agrár és műszaki üzemtechnológok munkaerő-piaci pozícióját sikerült javítani.
- ⇒ Az "Adj esélyt" program végrehajtásához külföldi (angol, német és francia) segítséget is sikerült szerezni. A halmozottan hátrányos helyzetű fiatalok munkaerő-piaci integrációjának elősegítésében a PHARE program segített, melynek ifjúsági szakképzési komponense is volt.
- ⇒ A pályakezdő munkanélküliség csökkentését is célozta az 1991-95. évekre szóló Világbanki program. A program célja olyan, érettségig adó középfokú szakképzés modelljeinek a kifejlesztése volt, amelyek széles, konvertálható szakmai alapot nyújtanak a felsőfokú képzéshez, a gyors, munkaerő-piaci irányultságú szakképzéshez, szakmaváltáshoz.

- ⇒ A megyék döntési hatáskörébe utalt decentralizált keretek felhasználásáról az "Adj esélyt" Operatív Bizottsága beszámolója nem közölt konkrét számadatokat. Becslésük szerint 3 milliárd forint körül költöttek a megyék a pályakezdők munkaerő-piaci esélyeinek növelésére.

5.3.2. Pályakezdők elhelyezését segítő program (PEP)

A bevezetés célja és tartalma, a megvalósítás formái

A pályakezdők munkanélküli segélyének megszüntetésére irányuló szándék, a pályakezdők foglalkoztatását célzó korábbi intézkedések és programok mérsékelt sikere, továbbá a munkaügyi szervezet új - az ILO 95/2. sz. Ajánlásával¹⁰ harmonikus - szolgáltatáscentrikus stratégiája indokoltta tette az ifjúsági munkanélküliség kezelésének új alapokra helyezését. Ehhez adott jogszabályi keretet a Kormány 68/1996. (V. 15.) sz. rendelete, mely igyekezett *rendszerbe állítani mindazokat az elemeket, amely a pályakezdő fiatalok széles körét támogathatja a munka világába történő belépésben, a munkanélküliség elkerülésében.*

Az új kormányrendelet figyelembe vette a fiatalok speciális helyzetét, melyet az életkoruk, a munkatapasztalatuk hiánya és képzettségük milyensége határoz meg. Átértékelte a munkanélküli pályakezdők fogalmát, ezzel együtt kibővítette a speciálisan támogathatók körét.

Az Országgyűlés 1995. decemberi döntése alapján *1996. július elsejével megszüntették a sok szempontból vitatott pályakezdők munkanélküli segélyét.* Részben az itt felszabadult pénzeszközök, valamint további források célzott bevonásával a kormány egy új, aktív programcsomagot kezdett el működtetni a fiatalok munkába helyezésének segítésére.

A program főbb célkitűzései az alábbiak voltak:

- *segítse megteremteni a fiatalok kötődését a munka világához és a munkaerő-piachoz, s ezen keresztül nyújtson - a pályakezdők munkanélküli segélyénél tartósabb és hatékonyabb - megoldást megélhetési gondjaikra.*
- *motiválja a pályakezdőket az aktív álláskeresőre, valamint arra, hogy elhelyezkedési gondjaik esetén keressék fel a munkaügyi szervezetet szolgáltatásaik igénybevétele, illetve önmaguk helyzetének megoldása, életútjuk további megtervezése érdekében,*
- *működtessen a munkaerő-piacra belépni szándékozó, de ebben akadályozott fiatalok számára differenciált segítési formákat.*

A munkaügyi szervezet felé megfogalmazott - s nem csak a pályakezdőkre vonatkozó - új igény, hogy szolgáltatásaik minél jobban fedjék le az egyéni igényeket és adottságokat, azaz lehetőleg *személyre szabottak legyenek.*

¹⁰ "Az állami foglalkoztatási szolgálatnak ügyfél-centrikusnak kell lennie. A szolgáltatást a lehetséges mértékben személyessé kell tenni, rendszeres és folyamatos kapcsolat kialakításával az ügyfél és a szolgáltatásokat biztosítók között, egyéniesített szolgáltatások nyújtásával. Az ügyfeleket be kell vonni saját munkakeresésük megtervezésébe. Ezt például azzal lehet elérni, hogy a munkanélküliség korai fázisában a szolgálat és a szóban forgó egyén közösen az egyénre szabott akcióterveket vázol fel és kijelöli azokat a lépéseket, amelyek ahhoz szükségesek, hogy integrálják a szóban forgó egyént a megfelelő munkahelyre."

Ennek előfeltétele a pályakezdők adottságainak, igényeinek pontos feltárása és a folyamatos együttműködés formáinak meghatározása, kereteinek megteremtése. E célt szolgálták az alábbi – a program számára kifejlesztett - csoportos foglalkozások:

- Impulzus foglalkozás
Célja, hogy *motiválja a fiatalokat saját életútjuk megtervezésére.*
- Pályaorientációs program
A szakmával nem rendelkező fiatalok számára ad *segítséget pályaválasztási elképzeléseik kialakításához.*
- Pályakorrekciós foglalkozás
A foglalkozás célja a nem piacképes szakmával rendelkező, illetve a tanult szakmától elforduló fiatalok számára *új pálya keresése, a számukra megfelelőbb szakmai képzés* lehetőségének kimunkálása.
- Pályamegerősítő program
A cél a *piacképes szakmával rendelkező, de ennek gyakorlásában bizonytalan fiatalok pályán maradásának megerősítése.*

A pályakezdőnek a kirendeltség munkatársával közösen *Együttműködési tervet* kell összeállítania, melynek tartalmaznia kell mindazokat a találkozási pontokat, tennivalókat, amelyeket ismerniük és teljesíteniük kell az elhelyezkedés elősegítése érdekében (pl. a pályakezdők munkavállalással kapcsolatos elképzeléseit, motiváltságát vagy motivátlanságát; a végrehajtandó feladatokat; a szóbajöhető eszközöket, módszereket és a támogatási lehetőségeket).

Az Együttműködési tervben a felsorolt új foglalkozásokon kívül a munkaügyi szervezet egyéb szolgáltatásai is ajánlhatóak. Nevezetesen:

- Munkaközvetítés
- Pszichológiai szakszolgálat
- Álláskeresési technikák oktatása
- Álláskereső Klub
- Egyéni (munkavállalási, munkajogi) tanácsadás.

A programot a személyre szabott szolgáltatások mellett – a tanulmány korábbi részében már bemutatott – kitüntetett helyzetű képzési lehetőségek, illetve a pályakezdők elhelyezését segítő támogatott foglalkoztatási formák tették teljessé.

A program indításának - mivel a pályakezdők segélyének megszüntetését kellett "eladnia" - látványosnak kellett lennie. A PR tevékenység hatására a közvélemény széles körben szerzett tudomást a pályakezdők új programjáról, s a bevezetés pillanatától *a fiatalok óriási érdeklődéssel és igénnyel keresték fel a munkaügyi kirendeltségeket, akiknek a hatalmas igénnyel párhuzamosan kellett volna munkatílusát, szolgáltatási szokásait részben a deklarált "ügyfélcentrikus" stratégiai célkitűzésekhez, részben a program új típusú szolgáltatásaihoz igazítania. A program tisztességes végrehajtása ugyanis feltételezte (elvárta) a fiatalokkal való folyamatos foglalkozást, működőképes kapcsolatok kialakítását, a rutinmegoldások háttérbe szorítását, a szervezet különböző munkaterületeinek, szakembereinek segítő - egymás munkáját elismerő és tisztelő - együttműködését.*

A programmal kapcsolatos első tapasztalatok¹¹ azt bizonyították, hogy a fiatalok rendkívül nyitottak minden olyan kezdeményezés iránt, amely feléjük irányul, s amely a munkaerő-piacon történő eligazodásukat segítheti. Ugyanakkor riasztó képet mutatott az a nagyfokú tájékozatlanság, amely az iskolarendszerekből kikerült fiatalokat jellemezte. A vizsgálat tapasztalatai szerint *a pályakezdő fiatalok egy jelentős körének fogalma sem volt* az ország foglalkoztatási gondjairól, lakóhelye *munkaerő-piaci sajátosságairól, saját maga (végzettségétől, szakmájától, rátermettségétől, aktivitási fokától, szociális státuszától stb. függő) munkavállalási kilátásairól, az igénybevehető szolgáltatások szerepéről és korlátairól*. Nem véletlen tehát, hogy a következő években is a legcéltobb feladat a fiatalok informálása; a döntésüket segítő ismeretek bővítése lett. De nem volt jobb a helyzet a munkáltatók körében sem, akiknek igen hiányosak voltak az ismereteik a munkaerő-piaci szervezet tevékenységéről; a támogatott foglalkoztatás formáiról és feltételeiről (Gere, 1997)

A PEP eredményei és korlátai

Ha visszatekintünk a program óta eltelt évekre, összegezve megállapítható, hogy – különösen az első két évben – *sikerült nagyobb arányban aktivizálni a regisztrált pályakezdőket*, bár ez meg sem közelítette azt a nagyságrendet, amely korábban a pályakezdők munkanélküli segélyével érintett volt. Ennek legfőbb oka valószínűleg az volt, hogy a segélyért jelentkezők nagy részének nem volt más elvárása (vagy nem bízott másfajta segítségben) a munkaügyi szervezettel szemben, csak az ellátás lehetőségének kihasználása. A program során különös hangsúlyt kapott a fiatalok és a pedagógusok tájékoztatásának fontossága az iskola befejezése előtti időszakban. Ezt a feladatot a munkaügyi szervezet munkatársai igyekeztek igen magas színvonalon teljesíteni, és az elmúlt évek során fejleszteni.

A személyre szóló tanácsadások már a program indulását követően is igen mérsékelten működtek – részben a módszertani feltételek biztosításának halasztása, illetve elmaradása, részben *a tanácsadásra alkalmas szakemberek* – ma is meglévő – *riasztó hiánya*, végül a kirendeltségi munkatársak igen nagymértékű leterheltsége miatt. Sok helyütt nem vették komolyan a foglalkozásokat követő egyéni és együttműködési tervek elkészítésének fontosságát, s így a teljesülés számonkérését sem. Mindezek következtében *évről évre kevesebben veszik igénybe a csoportos tanácsadásokat; az egyéniekre pedig a szűkös kapacitások miatt egyre ritkábban kerül sor*. Az 1999. évre tervezett egyéni munkavállalási tanácsadások közül mindössze 45-82 %-a realizálódott (megyénként erős szórással). Impulzusfoglalkozáson 1999-ben összesen 1.472 fő vett részt (1998-ban 2.648 fő). A fővárosban és Csongrád megyében egyáltalán nem került sor ilyen foglalkozásra – tanácsadói kapacitás hiánya miatt. Álláskeresési technikák oktatásán 1999-ben 2.498 fő vett részt, szemben az 1998. évi 4.825 fővel. A pszichológiai szakszolgálaton is kevés ügyfél jelent meg 1999-ben. A megyei jelentések szerint itt is kevés a szakember és a szükséges kapacitás; az igénybevétel indokoltságának elbírálása nem egységes és az ügyfelek inkább az egyéni tanácsadást választják. *A kirendeltségek közvetítési tevékenységének eredményessége országosan 64,8 %-os volt* (45.916 közvetítésből 29.749 bizonyult sikeresnek). 1998-ban ez az érték 60,5 % volt (47.590-ből 28.800 volt sikeres)

A képzési- és állásbörzék elérték céljukat, nevezetesen azt, hogy lehetőséget nyújtsanak a terület munkáltatóinak és az elhelyezkedni kívánóknak a személyes kapcsolatteremtésre; a regisztrált munkanélkülieknek a szervezett képzések megismerésére, illetve jelentkezéseik meg-

¹¹ Az OMT támogatásával a Munkaügyi Kutatóintézet 1996. októberében vizsgálatot végzett a program bevezetésének tapasztalatairól. Ennek keretében 500 olyan pályakezdő fiatalot kerestünk meg, akik *Impulzus* foglalkozáson vettek részt.

tételére. 1999-ben 143 bõrén 32.027 fõ vett részt. (1998-ban 203 rendezvényen 27.179 résztvevõ volt) (SzCsM, 2000)

A támogatások feltételrendszerének kidolgozásakor - érthetõen - arra törekedtek a program összeállítói, hogy lehetőség szerint *minél kevesebb olyan munkáltatót támogassanak, aki e nélkül is felvenné a pályakezdõt* (hiszen azok fele támogatás nélkül is elhelyezkedik), s hogy ezáltal tényleges többlet-foglalkoztatást tudjanak biztosítani a pályakezdõk számára.

Egy 1997-ben elvégzett vizsgálat azt bizonyította, hogy a munkáltatók meghatározóan meglévõ munkahelyeik betöltésére vettek fel pályakezdõ fiatalot, de ezekre a munkakörökre - amennyiben nem lett volna támogatás - nem pályakezdõt, hanem gyakorlott munkaerõt vettek volna fel. Ílymódon tehát *a támogatások nem teremtettek új munkahelyeket, de elõnyös helyzetbe hozták a fiatalokat* (igaz, a többi munkavállalói csoport rovására).

A munkáltatók általában elégedettek voltak a kiközvetített pályakezdõkkel, és szinte kivétel nélkül úgy nyilatkoztak, hogy *a támogatási lehetőség kimerítése, valamint a kötelezõ továbbfoglalkoztatás után is - foglalkoztatni kívánják õket*. A munkaügyi szervezet szolgáltatásáról azonban már jóval kedvezõtlenebb kép alakult ki a vizsgálat során. *Az ügyintézés lassúsága, nehézsége, a túlbujánzó adminisztráció több munkáltatót arra a döntésre készítetett, hogy a jövõben semmilyen támogatási formát nem kíván igénybe venni.* (Gere, 1997)

A Pályakezdõk Elhelyezkedési Programját 1996-ban a Foglalkoztatási Alaprész központi keretébõl finanszírozták. 1 milliárd forintot különítettek el erre a célra (decentralizált felhasználásra 800 millió forintot¹²; központi programokra 150 millió forintot (ebbõl – az idõ rövidege miatt - csak 58,6 millió forintot használtak fel); kísérleti foglalkoztatási programokra: 50 millió forintot).

1997-ben a program végrehajtása meghatározóan a megyék feladata lett, decentralizált pénzeszközök felhasználásával. A központi feladatokra elkülönített 70 millió forintból (felhasználva 63 millió forint) különbözõ kiadványok, tájékoztató anyagok megjelentetését finanszírozták.

1998-ban a program kitûzött célja minél több pályakezdõ fiatal munkába helyezése volt. A központi keretbõl e célra elkülönített 55,4 millió forintból elsõsorban a területi pálya- és szakmaválasztási tanácsadó rendszer kiépítésének feltérképezését kívánták megoldani.

1999-ben már csak 10 millió forintot különítettek el a központi programból és 2000-ben a pályakezdõ program már egyáltalán nem került ílymódon kezelésre. De a minisztériumi elõterjesztés szerint a pályakezdõk és a már tartósan munkanélküli pályakezdõk rétege a kiemelt hátrányos helyzetû rétegek között szerepel, „ezért tovább kell folytatni a pályakezdõ programokat, a Célorientált Vezetõi Rendszer részfeladataként.” (SZCSM, 2000)

5.3.3. Pályakezdõ munkanélküliek vállalkozóvá válását segítő képzési program

¹² Az 1996. évi 800 millió forintos központi keretbõl, mely a pályakezdõ fiatalok foglalkoztatásának elõsegítését szolgáló programok finanszírozását szolgálta, az év végéig csak 230 millió Ft került felhasználásra. Ennek oka elsõsorban az volt, hogy az 1996. július 1-jén induló program elõkészítési ideje rövidnek bizonyult, másfelõl a 90 napos várakozási idõ miatt a támogatások nagyobb része csak az utolsó negyedévben realizálódhatott.

Ez a program 1999-ben indult és a központi keretből 32 millió forinttal finanszírozták. A képzési program abban segíti a fiatalokat, hogy átlássák a vállalkozások indításával kapcsolatos feladatokat, megismerjék a legfontosabb jogi, adózási és pénzügyi szabályokat. A képzésben főként olyan szakmával, szakirányú végzettséggel rendelkező vidéki pályakezdő fiatal vett részt, aki számára kedvező lehetőséget jelent az önfoglalkoztatás, a vállalkozás. A tanfolyam befejezése után egy évig az inkubációs szolgáltatás keretében további szakmai segítséget kapnak a vállalkozások indításához, működtetéséhez. *1999-ben 55 fő képzése valósult meg.*

Az előbbieken bemutatott programokat kifejezetten a pályakezdők számára dolgozták ki és működtették. A többi, központi forrásból támogatott foglalkoztatáspolitikai programok is elérhetőek a fiatal munkanélküliek számára. Vannak olyanok is közöttük, amelyek egyik kedvezményezett csoportja a fiatal munkanélkülieké. Ilyenek például a *reintegráló programok*, melyek célja, hogy a munkanélküliek meghatározott csoportjai számára hatékony segítséget nyújtsanak munkaerő-piaci helyzetük javítására. Ezen belül külön célcsoportot képeznek az *iskolai végzettséggel nem rendelkező fiatalok, a felsőfokú végzettséggel nem rendelkező pályakezdők, illetve az iskolarendszerű képzésből lemorzsolódott, ill. elavult szakképesítéssel rendelkező fiatal munkanélküliek.* A program lényege, hogy több szervezet összehangolt munkájával hatékony – személyre szóló – segítséget kapjanak a fiatalok. A program megvalósításának mélysége és minősége igen eltérő a különböző régiókban.

Ezek a programok – bár célkitűzéseikben, módszereikben hasznosak és korszerűek - eszközrendszerük szűkössége miatt csak igen kis létszám számára tudnak tényleges kimenetet biztosítani.

6. A civil szervezetek szerepe az ifjúsági munkanélküliség kezelésében

A civil szervezetek fontos szerepet tölthetnek be a munkanélküliség kezelésében. Különösen igaz ez azokra a munkanélküli csoportokra, akik csak személyre szóló, esetleg folyamatos segítséggel válhatnak képessé foglalkoztatási problémájuk megoldására, illetve akik munkanélkülisége csak komplexen – személyes, családi, egyéb társadalmi problémáinak kezelésével együtt – oldható meg. A fiatal (különösen a hátrányos helyzetű fiatal) munkanélküliek esetében – előzményben és hatásában is – igen sok tényezőt kell figyelembe venni ahhoz, hogy valóban eredményes lehessen a segítő beavatkozás. Mint a korábbi fejezetekben láttuk, több kísérlet történt a munkaügyi szervezeten belül egy olyan tanácsadó, szolgáltató rendszer kiépítésére, amely alkalmas lehet a különleges bánásmódot igénylő csoportok segítésére. Ugyanakkor az is általános tapasztalat, hogy ezen szolgáltatások rendszere igen lassan épül ki, működtetéséből többnyire a legfontosabb elem – az egyén igényeihez szabott időráfordítás – hiányzik. Ebben az összefüggésben *a kirendeltségek számára igen jó partnerek lehetnének a helyi civil szerveződések*, amelyek képesek (vagy képessé tehetők) arra, hogy a fiatalokkal ne csak munkavállalóként, hanem sokfajta problémával küszködő individuummként foglalkozzanak.

Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy *a civil szférával való együttműködés nagyon térségfüggő.* Legtöbb együttműködés a gazdasági szempontból fejlettebb megyékben valósult meg, ahol a korábbi – főként információ átadásból, tanácsadásból álló – kapcsolatok mára közös programok kidolgozására, előkészítésére és megvalósítására irányuló tevékenységgé alakultak át.

Legsikeresebb témák *a közhasznú szervezetek alternatív munkaerő-piaci szolgáltatásai és tranzit programjai.*

Az alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások pályázaton leginkább a *Teleházak* vettek részt, akik segítségével olyan célcsoportok érhetőek el aprófalvakban és kistelepüléseken, valamint ismertethetőek meg a szervezet szolgáltatásával, amelyekhez a munkaügyi központ nem jut el.

A legsikeresebb tranzit program az *Újra Dolgozom Program*, mely tartós munkanélküliek, köztük az elhelyezkedni nem tudó pályakezdő fiatalok számára nyújt speciális munkaközvetítést. A programot civil szervezetek valósítják meg.

A *szociál-ökonómiai programok* tartós munkanélkülieknek, köztük pályakezdőknek, hátrányos helyzetűeknek kínálnak foglalkoztatási, képzési lehetőséget. Tranzit foglalkoztatás lévén minden tevékenység-elemükkel az elsődleges munkaerő-piacon való munkavállalásra készítik föl e hátrányos helyzetű csoportokat. A *családgondozói programok* pedig a hátrányos helyzetű fiatalok foglalkoztatási esélyeit növelik a civil szervezetek bekapcsolása révén.

A hosszú távú és egyre érdemibb partnerkapcsolat elengedhetetlen feltétele a civil szervezetek anyagi és szakmai fejlesztése. Több régióban a munkaügyi központok tanfolyamokat szerveznek a *Teleházak* vezetőknek és munkatársainak, civil szervezetek ügyintézőinek, hogy speciális feladataikra felkészülhessenek. Másutt kiadványokban tájékoztatják a civil szervezeteket a munkaerő-piaci történésekről, trendekről, így a pályakezdők beáramlásáról, helyzetéről, a munkaügyi központ információiról, szolgáltatásairól, illetve a civil szervezetek egymás közötti munkáját is próbálják megismerhetőbbé tenni.

7. Fejlesztési irányok

Kormányzati elképzelések¹³

A kormány célja az ifjúsági munkanélküliség csökkentése az alábbi eszközök alkalmazásával:

- ⇒ A tanulmányaikat befejező és szakképzettséget szerző fiatalok számának növelése és az iskolát elhagyók számának csökkentése (pl. a szakosodás elhalasztásával a nemzeti alaptanterv befejezéséig, a műszaki továbbképzésben résztvevők számának növelésével, a középszintű szakképzés ingyenessé tételével és a szakmunkásképző iskolák támogatásának növelésével, ahol nagy a lemorzsolódás)
- ⇒ A hátrányosabb helyzetű fiatalok számára speciális programok nyújtása a talpra álláshoz (pl. roma népesség és más hátrányos helyzetű fiatalok számára a középfokú és felsőfokú oktatásban való fokozottabb részvétel ösztönzésével, kiscsoportos képzéssel és az oktatók képzésével)
- ⇒ Továbbképzési lehetőségek, munkahelyi gyakorlat, foglalkoztatási támogatások és segélyek a munkanélküli fiatalok számára (a munkanélküliként való regisztráció után három hónappal) a munkaerő-piacra való belépésük megkönnyítése céljából.
- ⇒ A kormány számára kiemelt prioritás a fiatalok számára szolgáló átfogó szakképzési tanácsadási és pályaeorientációs rendszer kiépítése.

¹³ Forrás: A középtávú magyar foglalkoztatáspolitikai prioritásai, 2000

További szükséges fejlesztések

- ⇒ A fiatal (pályakezdő) munkanélküliség csökkentése érdekében elsősorban *a megelőzésre kell hangsúlyt fektetni*. Olyan oktatási-képzési rendszert kell kialakítani, amely képes a jelen munkaerő-piac igényeit kielégíteni és a jövő szükségleteinek is elé tud menni. Olyan foglalkoztatási ágak felé kell az egyes iskoláknak tanítványaikat orientálniuk, amelyekre a legnagyobb a munkaerő-piaci igény. Ez egyben azt is jelenti, hogy *az iskoláknak képessé kell válniuk a munkaerő-piaci igények felismerésére és előrejelzésére, továbbá képessé kell válniuk arra is, hogy kövessék az egyes foglalkozások, szakmák ismereteinek – a technikai fejlődés által követelt – megújulási ütemét*. Az oktatás fejlesztése, a tényezők komplex figyelembevétele a - mindezidáig igen hiányos - együttműködés fontosságát hangsúlyozza. Az oktatás fejlesztését a társadalmi és gazdasági fejlődés részeként kell kezelni, ezért szoros együttműködést kell kiépíteni az oktatási, gazdasági, pénzügyi és területfejlesztési politikák között. (OM, 2000)
- ⇒ Az új információs és kommunikációs társadalom magas szintű általános felkészültséget követel meg. Ezért *hosszabb távon célként kell megfogalmazni a középiskolai végzettség általánossá tételét*. Ebből következően a munkaerő-piaci képzések rendszerét csak olyan mértékben kell befogadóvá tenni az alacsonyabb végzettségűek számára, amely nem jelent visszalépést a rendszer egésze szempontjából. Sokkal inkább *az előképzés, felkészítés, felzárkóztatás intézményeit kell erősíteni*. Ez abból a szempontból is fontos lenne, hogy ílymódon kezelni lehetne azokat a speciális problémákat is, amelyek a különböző hátrányos csoportok felzárkóztatását segíthetné. Más ismeretekre, más módszerekre, esetleg mentális felkészítésre van szüksége a fogyatékos, a roma, a depressziós térségből származó vagy a tartósan munka nélkül lévő fiataloknak, hogy be tudjanak kapcsolódni a képzésbe és el is tudják azt végezni.
- ⇒ Mivel azoknak a fiataloknak a legnehezebb a munkaerő-piaci integrációjuk, akik „eladható” képességek nélkül hagyják el az iskolarendszert, *csökkenteni kell a lemorzsolódó fiatalok számát és különös figyelmet kell szentelni a tanulási nehézségekkel küszködő fiatalokra*. Magyarországon elsősorban a cigány fiatalokra jellemző a nagyfokú lemorzsolódás. A kistélepülések kiemelt normatív támogatása, a hátrányos helyzetű tanulók számára indított oktatási programok és regionális források megakadályozták a helyzet romlását, de a probléma felszámolására nem voltak elegendők. *Ki kell dolgozni a modulrendszerű képzés elemeit*, a lassabban haladók számára felzárkóztató programokat kell kidolgozni és sokkal szélesebb körben működtetni. A roma fiatalok számára kiemelten kell biztosítani a szakképesítéshez jutás, a középfokú oktatásban való továbbtanulás feltételrendszerét (kollégiumi férőhelyek biztosítása).
- ⇒ A középfokú szakképzettséggel betölthető munkakörök száma jelentősen megnövekszik mind a fizikai, mind a nem fizikai állományban, ugyanakkor az alapfokú szakképzettség iránti szükséglet is nő, de magasabb iskolázottsági bázison. Ez azt jelenti, hogy *a munkaerő-állomány nagy részét rugalmasan alkalmazkodni képes szakemberekkel kell majd betölteni*, akik szakmájukat néhány évig gyakorolva, képesek könnyen átállni más szakterületre. Az EU-ban érvényesülő szabad munkavállalás, munkaerő-áramlás lehetőségeit csak akkor lehet kiaknázni, ha a rugalmas alkalmazkodóképesség munkapiaci értéke jelentősen nő. (OM, 2000)
- ⇒ A fiatalok esetében különösen fontos, hogy *a kiútkeresési stratégiák kialakításában fokozottan építsünk az egyéni ambíciókra, készségekre*, mert csak akkor várható el tőlük

együttműködés. A munkaügyi kirendeltségeknél elkészülő „Együttműködési tervek” semmiképpen nem lehetnek formálisak, a teljesülés ellenőrzése mindkét oldalról igen fontos lenne.

- ⇒ A folyamatos információáramlás fontossága miatt megengedhetetlen, hogy az oktatási intézmények, a munkaügyi központok és az önkormányzatok között esetleges; egyéni ambíciókon nyugvó, az egyes országrészben igen eltérő mélységű ésminőségű együttműködés valósuljon meg. *A folyamatosan aktualizált információk áramlását rendszer-szerűvé kell tenni az érintett szereplők, intézmények között.*
- ⇒ Az érzékeny, illetve hátrányos helyzetű munkanélküli csoportok problémáinak komplex kezelése csak személyre szóló szolgáltatások biztosításával valósítható meg. Ezt a tevékenységet a munkaügyi szervezet igen sok helyen csak formálisan, gyenge hatáskörrel képes ellátni. A kirendeltségek ezirányú szakemberhiányát, kapacitás- szűkösségét – akár a megerősített civil partnerek bevonásával - mindenképpen pótolni kell. Enélkül remény sincs az Európai Unió – ifjúsági munkanélküliség elleni eredményes fellépésre vonatkozó – foglalkoztatási irányvonalának teljesülésére.

A 15-24 éves korosztály gazdasági aktivitása az OECD országokban

Ország	Munkanélküliségi ráta		Aktivitási ráta (Gazd. aktívak a népesség arányában)		Foglalkoztatottak aránya a népességen belül	
	1996	1998	1996	1998	1996	1998
Ausztrália	14,8	14,5	70,1	67,6	59,7	57,8
Ausztria	6,9	7,5	59,6	58,5	55,5	54,2
Belgium	20,5	20,4	32,8	32,6	26,1	26,0
Kanada	16,1	15,2	61,5	62,0	51,6	52,6
Csehország	7,2	12,3	49,4	49,0	45,9	43,0
Dánia	10,6	7,2	73,8	71,5	66,0	66,4
Finnország	24,9	22,0	46,2	49,7	34,7	38,8
Franciaország	26,3	25,4	29,2	28,0	21,5	20,9
Németország	9,6	9,4	50,4	49,6	45,5	45,0
Görögország	31,2	32,1	36,9	40,7	25,4	27,6
Magyarország	18,0	13,5	37,1	40,8	30,4	35,3
Izland	8,4	6,0	59,9	65,5	54,8	61,6
Írország	18,2	11,5	43,9	48,6	35,9	43,0
Olaszország	34,1	32,1	38,5	37,5	25,4	25,4
Japán	6,7	7,7	48,3	48,3	45,0	44,6
Korea	6,1	15,9	35,4	31,4	33,2	26,4
Luxemburg	9,2	6,4	40,7	35,3	36,9	33,1
Mexikó	7,7	5,3	53,1	54,0	49,0	51,1
Hollandia	12,1	8,2	66,4	68,0	58,4	62,5
Új-Zéland	11,8	14,6	67,4	65,2	59,4	55,7
Norvégia	12,4	9,5	59,7	63,8	52,3	57,7
Lengyelország	28,5	23,2	39,0	37,3	27,9	28,6
Portugália	17,0	9,5	42,3	47,4	35,1	42,9

Spanyolország	39,8	34,1	46,7	46,4	28,1	30,6
Svédország	22,5	16,8	51,1	50,0	40,3	41,6
Svájc	4,7	5,8	66,4	67,2	63,3	63,3
Törökország	12,9	13,8	47,1	43,6	41,0	37,6
Egyesült Királyság	14,7	12,3	70,7	69,5	60,3	61,0
USA	12,0	10,4	65,5	65,9	57,6	59,0
EU átlag	21,3	19,1	47,1	46,6	37,1	37,7
OECD EU	19,5	17,8	46,6	45,6	37,5	37,5
OECD összesen	13,9	12,8	51,9	51,7	44,7	45,1

Forrás: OECD Employment Outlook, June 1999

2. sz. táblázat

A munkanélküli fiatalok aránya a 15-24 éves népességhez viszonyítva Magyarországon és az EU országokban

<i>Ország</i>	<i>1994</i>	<i>1996</i>	<i>1998</i>
<i>Magyarország</i>	7,9	6,7	5,2
<i>EU átlag</i>	10,7	10,3	9,3
<i>Belgium</i>	8,7	7,8	7,4
<i>Dánia</i>	7,8	7,9	5,3
<i>Németország</i>	4,7	5,0	4,9
<i>Görögország</i>	10,2	11,4	12,9
<i>Spanyolország</i>	19,4	17,2	14,6
<i>Franciaország</i>	10,7	10,4	9,1
<i>Írország</i>	10,6	8,0	5,7
<i>Olaszország</i>	12,8	12,8	12,9
<i>Luxemburg</i>	3,3	3,3	2,5
<i>Hollandia</i>	6,9	7,2	5,1
<i>Ausztria</i>	3,3	3,7	3,8
<i>Portugália</i>	6,8	7,2	5,1
<i>Finnország</i>	14,3	12,1	11,2
<i>Svédország</i>	11,7	9,4	7,5
<i>Egyesült Királyság</i>	11,2	10,2	9,1

**A fiatalok (15-24 évesek) gazdasági aktivitásának alakulása a munkaerő-felmérés alapján
Korcsoportos bontásban
1992-1999**

Év	Foglalkoztatott */	Munkanélküli	Gazdaságilag aktív*/	Gazdaságilag inaktív**/	Népesség	Munkanélküli- ségi ráta */	Aktivitási arány
	ezer fő					%	
1992	563,4	119,8	683,2	828,6	1.511,8	17,5	45,2
15-19 év	136,3	50,3	186,6	626,3	812,9	27,0	23,0
20-24 év	427,1	69,5	496,6	202,3	698,9	14,0	71,1
1994	518,4	125,1	643,5	933,3	1.576,8	19,4	40,8
15-19 év	113,8	48,2	162,0	686,8	848,8	29,8	19,1
20-24 év	404,6	76,9	481,5	246,5	728,0	16,0	66,1
1996	484,8	106,3	591,1	1 004,1	1.595,2	18,0	37,1
15-19 év	89,6	39,1	128,7	711,8	840,5	30,4	15,3
20-24 év	395,2	67,2	462,4	292,3	754,7	14,5	61,3
1998	562,6	87,6	650,2	942,8	1 593,0	13,5	40,8
15-19 év	85,7	28,3	114,0	419,4	720,6	24,8	15,8
20-24 év	476,9	59,3	536,2	336,2	872,4	11,1	61,5
1999	553,7	78,6	632,3	920,5	1 552,8	12,4	40,7
15-19 év	69,8	21,3	91,1	580,2	671,3	23,4	13,6
20-24 év	483,9	57,3	541,2	340,3	881,5	10,6	61,4

*/ Gyeden, egyesén lévők nélkül, sorkatonákkal együtt

**/ Gyeden, egyesén lévőkkel

Forrás: KSH Munkaerő-felmérés időszoraiból számított adatok

A fiatalok (15-24 évesek) gazdasági aktivitásának alakulása a munkaerő-felmérés alapján
Nemek szerinti bontásban
1992-1999

Év	Foglalkoztatott */	Munkanélküli	Gazdaságilag aktív*/	Gazdaságilag inaktív**/	Népesség	Munkanélküli- ségi ráta */	Aktivitási arány
	ezer fő					%	
1992	563,4	119,8	683,2	828,6	1.511,8	17,5	45,2
Férfi	315,6	75,6	391,2	383,3	774,5	19,3	50,5
Nő	247,8	44,2	292,0	445,3	737,3	15,1	39,6
1994	518,4	125,1	643,5	933,3	1.576,8	19,4	40,8
Férfi	292,1	80,0	372,1	436,4	808,5	21,5	46,0
Nő	226,3	45,1	271,4	496,9	768,3	16,6	35,3
1996	484,8	106,3	591,1	1 004,1	1.595,2	18,0	37,1
Férfi	287,1	67,5	354,6	456,6	811,2	19,0	43,7
Nő	197,7	38,8	236,5	547,5	784,0	16,4	30,2
1998	562,6	87,6	650,2	942,8	1 593,0	13,5	40,8
Férfi	322,3	56,1	378,4	436,3	814,7	14,8	46,4
Nő	240,3	31,5	271,8	506,5	778,3	11,6	34,9
1999	553,7	78,6	632,3	920,5	1 552,8	12,4	40,7
Férfi	318,2	48,6	366,8	427,8	794,6	13,2	46,2
Nő	235,5	30,0	265,5	492,7	758,2	11,3	35,0

*/ Gyeden, egyesén lévők nélkül, sorkatonákkal együtt

**/ Gyeden, egyesén lévőkkel

Forrás: KSH Munkaerő-felmérés idősoráiból számított adatok

**A fiatalok megoszlása főtevékenység és nemek szerint
1996-1998**

<i>Nemek</i>	<i>Dolgozó</i>	<i>Tanuló</i>	<i>Nem dolgozó és nem tanuló</i>		<i>együtt</i>	<i>Összesen</i>
			<i>ebből</i>			
			<i>munkanélküli</i>	<i>inaktív</i>		
1996. IV. negyedév						
<i>Férfi</i>	259,9	359,4	65,4	48,7	114,1	733,4
<i>Nő</i>	202,7	368,7	36,5	138,7	175,2	746,6
<i>Együtt</i>	462,6	728,1	101,9	187,4	289,3	1 480,0
1997. IV. negyedév						
<i>Férfi</i>	287,3	367,0	52,1	78,1	130,2	784,5
<i>Nő</i>	227,5	363,5	26,7	155,3	182,0	773,0
<i>Együtt</i>	514,8	730,5	78,8	233,4	312,2	1 557,5
1998 IV. negyedév						
<i>Férfi</i>	305,8	358,3	44,9	73,0	117,9	782,0
<i>Nő</i>	243,1	374,6	21,6	126,8	148,4	766,1
<i>Együtt</i>	548,9	732,9	66,5	199,8	266,3	1 548,1

Forrás: KSH Munkaerő-felméréshez kapcsolódó ifjúsági felvételek

*A legmagasabb iskolai végzettség szerinti megoszlás a foglalkoztatottak, a regisztrált munkanélküliek és a regisztrált munkanélküli pályakezdeők körében
(1996-1999)*

<i>Iskolai végzettség</i>	<i>1996</i>			<i>1998</i>			<i>1999</i>		
	<i>Foglalkoztatottak</i>	<i>Munkanélk.</i>	<i>Regisztrált pályakezdeők</i>	<i>Foglalkoztatottak</i>	<i>Munkanélk.</i>	<i>Regisztr. pályakezd.</i>	<i>Foglalkoztatottak</i>	<i>Munkanélk.</i>	<i>Regisztr. pályakezd.</i>
<i>8 ált. isk.-nál kevesebb</i>	1,2	4,9	0,9	0,8	4,5	2,8	0,9	3,4	3,3
<i>Ált. iskola 8 osztálya</i>	21,4	32,9	14,6	21,0	34,6	22,6	17,6	31,8	22,9
<i>Szakm.képző</i>	29,3	35,1	32,9	29,5	32,8	30,1	31,1	36,1	27,3
<i>Szakiskola</i>	1,2	1,4	5,3	1,2	1,5	3,9	0,9	1,6	3,9
<i>Gimnázium</i>	11,4	8,6	16,6	11,4	9,8	12,8	8,1	7,3	12,9
<i>Egyéb érettségi</i>	19,2	12,9	24,8	19,9	13,1	23,8	24,9	16,7	24,7
<i>Főiskola</i>	9,6	2,7	3,6	9,6	2,5	3,0	10,0	2,3	3,8
<i>Egyetem</i>	6,6	1,5	1,3	6,6	1,2	1,0	6,5	0,8	1,3
<i>Összesen</i>	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

* Gyesen, gyeden lévők és sorkatonák nélkül

Forrás: A KSH Munkaerő-felmérés adatai

OMK (OMMK) Munkaerő-piaci információk- decemberi adatok

**A regisztrációban megjelenő pályakezdő fiatalok létszámának alakulása
(1991-1999)**

<i>Időszak</i>	<i>Regisztrált munkanélk. száma fő</i>	<i>Munkanélküliségi ráta %</i>	<i>Regisztrált pályakezdő Munkanélküliek</i>		<i>Segélyezett pályakezdők aránya¹⁴ %</i>
			<i>Száma Fő</i>	<i>az összes munkanélk. %-ában</i>	
<i>1991. február</i>	128 386	2,7	2 520	2,0	-
<i>szeptember</i>	292 756	6,1	31 606	10,8	6,6
<i>1992. február</i>	454 623	8,4	28 989	6,4	61,4
<i>szeptember</i>	616 782	11,4	54 016	8,8	14,7
<i>1993. február</i>	705 032	13,6	55 983	7,9	55,6
<i>szeptember</i>	669 761	12,9	76 789	11,5	14,7
<i>1994. február</i>	630 578	12,6	60 160	9,5	61,1
<i>szeptember</i>	545 868	10,9	75 177	13,8	16,8
<i>1995. február</i>	550 484	11,5	59 350	10,8	62,1
<i>szeptember</i>	491 416	10,3	59 865	12,2	21,3
<i>1996. február</i>	530 592	11,6	53 913	10,2	72,3
<i>szeptember</i>	501 102	11,0	50 295	10,0	7,7
<i>1997. február</i>	498 080	11,1	42 945	8,6	3,9
<i>szeptember</i>	458 620	10,3	48 228	10,5	1,9
<i>1998. február</i>	471 703	10,6	33 254	7,0	0,2
<i>szeptember</i>	398 482	8,9	38 677	9,7	0,1
<i>1999. február</i>	442 552	10,5	29 552	6,7	0,3
<i>szeptember</i>	397 185	9,4	38 123	9,6	0,07

Forrás: OMK (OMMK) adatok

¹⁴ Pk. segélyben részesülők havi zárólétszáma / az adott hónapban regisztrációban lévő pályakezdők zárólétszáma

**Foglalkoztatáspolitikai eszközökkel érintett pályakezdők
1994-1999¹⁵**

Aktív eszközök	1994		1996		1998		1999	
	Aktív eszközökkel érintett pályakezdők							
	létszáma (fő)	aránya az érintett pk. %-ában	létszáma (fő)	aránya az érintett pk. %-ában	létszáma (fő)	aránya az érintett pk. %-ában	létszáma (fő)	aránya az érintett pk. %-ában
Munkaerő-piaci képzés */	29 419	73,0	16 812	50,3	24 389	41,0	25 267	45,5
Bértámogatás	6 585	16,3	5 370	16,1	6 312	10,6	3 850	6,9
Közhasznú foglalkoztatás	3 912	9,7	4 649	13,9	3 800	6,4	3 516	6,3
Utazási költségtérítés	376	1,0	748	2,2	1 624	2,7	1 793	3,2
Munkatapasztalat-szerzés tám.	-	-	2 713	8,1	20 076	33,8	18 912	34,1
Foglalkoztatásbővítő tá- mogatás	-	-	3 137	9,4	3 254	5,5	2 161	3,9
Összesen	40 292	100,0	33 429	100,0	59 455	100,0	55 499	100,0

Forrás: OMK, OMMK

*/ 1996-tól ez a sor a Foglalkoztatást elősegítő képzések résztvevőinek adatait is tartalmazza

¹⁵ A korábbi évekre nem állnak rendelkezésünkre a táblázathoz szükséges adatok, mivel az OMK csak 1994. január 1-től különítette el az aktív eszközökben résztvevő munkanélküliek közül a pályakezdők adatait.

Irodalom

1. Gere Ilona : Pályakezdők elhelyezkedési programja (Egy empirikus vizsgálat tapasztalatai), Kutatási zárójelentés, Budapest, 1996. december. Kézirat (*Gere, 1996*)
2. Gere Ilona : Pályakezdők támogatott foglalkoztatása (A munkáltatók fogadókészségének vizsgálata. Kutatási zárójelentés, Budapest, 1997. augusztus. Kézirat (*Gere, 1997*)
3. Gere Ilona: A foglalkoztatáspolitikai aktív és passzív eszköztára a pályakezdők munkanélküliségének kezelésére(1990-1997) (*Gere, 1998*)
4. Lakatos Judit: Ifjúsági munkanélküliség. In: Társadalmi átalakulás és ifjúság. A szabadság mint esély? Szerkesztő: Gábor Kálmán. Belvedere, Szeged 2000. (*Lakatos, 2000*)
5. Lázár, Székely: A munkanélküliek ellátására való jogosultságot kimerítő munkaező-piaci státuszának elemzése (az 1994. évi követéses vizsgálat eredményeinek felhasználásával), Budapest, 1994. november. Kézirat (*Lázár, 1994*)
6. Szegő Szilvia : Ifjúság és a munka világa. In: Társadalmi átalakulás és ifjúság. A szabadság mint esély? Szerkesztő: Gábor Kálmán. Belvedere, Szeged 2000. (*Szegő, 2000*)
7. Varga Anna: A fiatalok munkaező-piaci helyzete. Statisztikai Szemle, 1999. január (57-67.old.) (*Varga, 1999*)
8. Beszámoló a pályakezdő fiatalok munkanélküliségének 1994. évi csökkentésére készült "Adj Esélyt" Cselekvési Program végrehajtásáról. - "Adj Esélyt!" - Operatív Bizottság, 1994. január (*Adj esélyt, 1994*)
9. A középtávú magyar foglalkoztatáspolitikai prioritásai. Előterjesztés a MAT részére. (Az EU Bizottság és a Magyar Kormány közös értékelésének harmadik szakértői tervezete) Budapest, 2000. február 18. Kézirat (*GM, SZCSM, OM, PM, 2000*)
10. A fiatalok munkaező-piaci helyzete (A munkaező-felméréshez kapcsolódó 1997. és 1998. IV. negyedévi ifjúsági felvétel alapján) KSH Időszaki tájékoztató, 1998, 1999. (*KSH, 1998, 1999*)
11. A munkaező-felmérés idősorai 1992-1998 (adattár) KSH, 1999. (*KSH, 1999*)
12. Tájékoztató az 1996. évi Pályakezdők Elhelyezkedési Program tartalmi és pénzügyi teljesítéséről, valamint javaslat a program 1997. évi tartalmára. Munkaügyi Minisztérium, 1997. (*MÜM, 1997*)
13. Tájékoztató a Munkaező-piaci Alap Irányító Testülete részére az 1997. évi központi foglalkoztatási és képzési programok megvalósulásáról. – Munkaügyi Minisztérium, 1998. március. (*MÜM, 1998*)
14. Tájékoztató a pályakezdő fiatalok lehetőségeiről a munkaező-piaci helyzet tükrében. Oktatási Minisztérium Szakképzési Helyettes Államtitkár. Budapest, 2000. április, Kézirat (*OM, 2000*)

15. Részletes jelentés a munkanélküli ellátásra való jogosultságukat 1995. évben kimerítették követéses vizsgálatának eredményeiről. OMK, 1996. szeptember *(OMK, 1996)*
16. Jelentés a pályakezdő fiatalok munkanélküliségének alakulásáról. OMMK, 1997. április *(OMMK, 1997)*
17. Tájékoztató a tartósan munkanélküliek, a járadékot kimerítették, valamint az 1996. és 1997. évi pályakezdők körében 4 megyében lefolytatott követéses vizsgálatok főbb eredményeiről. OMMK, 1999. március *(OMMK, 1999)*
18. Munkaerő-piaci információk *(OMK)*
19. Tájékoztató a SZCSM szakmai-vezetői értekezlete részére a tartósan munkanélküliek, a járadékot kimerítették, valamint az 1996. és 1997. évi pályakezdők körében 4 megyében lefolytatott követéses vizsgálatok főbb eredményeiről. Budapest, 1999. március OMMK Kézirat. *(OMMK, 1999)*
20. Tájékoztató a Szakmai-vezetői Értekezlet részére a pályakezdők elhelyezkedését segítő programról. SZCSM, Budapest, 1999. április. *(SZCSM, 1999)*
21. Beszámoló a szakmai-vezetői értekezlet részére a pályakezdők elhelyezkedését elősegítő program 1999. évi végrehajtásáról. SZCSM, 2000. március *(SZCSM, 2000)*
22. Javaslat a Célorientált Vezetési Rendszer központi programként való kezelésére. Előterjesztés a Munkaerő-piaci Irányító Testület részére. SZCSM Pénzügyi Főosztály, Budapest, 2000. február, Kézirat *(SZCSM, 2000/b.)*
23. Társadalmi átalakulás és ifjúság. A szabadság mint esély? Tanulmánykötet. Szerkesztette: Gábor Kálmán. Szeged, Belvedere Kiadó 2000 *(Gábor, 2000)*

In: EU-konform foglalkoztatáspolitikai (A hazai foglalkoztatáspolitikai átalakítása a közösségi gyakorlatnak megfelelően) Tanulmánykötet (szerk. Frey Mária) Bp. 2001